
IMPUNEREA LEGISLAȚIEI SOVIETICE PE TERITORIILE ROMÂNEȘTI DE LA EST DE PRUT ÎN TIMPUL PRIMEI OCUPAȚII SOVIETICE

Mariana Țăranu

Considerații introductive. Atât în timpul primei ocupații sovietice a teritoriului românesc de la Est de Prut, cât și ulterior, teroarea a fost ridicată la rang de politică de stat. Regimul comunist a acționat cu viteză maximă utilizând toate formele terorii funcționabile pentru moment, inclusiv: instituirea unei legislații care ar legifera crimele săvârșite și promovarea unor funcționari mediocri, lipsiți de personalitate, creați de sistem și loiali acestuia.

În viziunea istoricului francez Stephane Courtois teroarea sovietică menținută și întărită la începutul anilor '50 ai sec. XX, avea mai multe obiective:

- Asigurarea puterii absolute a șefului asupra Partidului Comunist și a administrației, pentru ca acesta să dispună de un instrument politic disciplinat;
- Asigurarea puterii absolute a Partidului Comunist asupra întregii populații, pentru a-i impune acesteia politica hotărâtă de conducător și să reprime orice rezistență, lichidând „oamenii trecutului”;
- Pregătirea războiului lichidând categorii ale populației definite după criteriile sociale și/sau naționale, considerate potențiale coloane a cinclea;
- Consolidarea cuceririlor din 1939-1941, lichidând elitele naționale ale țărilor și regiunilor respective (Courtois 2011, 89).

Aceasta denotă, că puterea comunistă își dorea să impună ceva ce era total contrar felului în care teritoriul românesc funcționaseră până atunci. În astfel de situație, nu era decât o soluție pentru a se menține la putere: legiferarea terorii, a terorii împotriva unor oameni, dar și a terorii împotriva unor grupuri sociale în totalitate – justificată prin legislația sovietică.

Cadrul geografic al materialelor prezentate în studiu se referă la teritoriul RSSM, adică a celor șase județe basarabene și a celor șase raioane transnistrene, în baza cărora autoritățile de la Kremlin au creat o nouă republică unională.

Impunerea legislației sovietice pe teritoriul RSSM. Considerăm foarte important a remarca faptul că din primele momente de ocupare a teritoriilor românești ale Moldovei de la Est de Prut asupra acestora s-a extins întreaga legislație sovietică. Inițial se lăsa impresia că pe teritoriul RSSM era valabilă legislația RASSM, dat fiind faptul că ori de câte ori era cazul se făcea referință la deciziile sau hotărârile funcționabile în RASSM, cu privire la organizarea alegerilor, referitor la eliberarea pașapoartelor interne etc.

După adoptarea Constituției sovietice din 1936 (Конституции 1937), aceasta a fost impusă în toate republicile unionale și autonome. Astfel, Constituția RASSM (Конституция 1939), votată la 6 ianuarie 1938, deopotrivă cu Constituția RSS Ucrainene (Конституции 1937), era o copie exactă a celei sovietice, adaptată la specificul local.

În scopul luării la evidență a tuturor locuitorilor RSSM, făcându-se referință la *Legea pașapoartelor sovietice* din 27 decembrie 1932 conform căreia toți cetățenii sovietici locuitori ai urbanelor erau obligați să dețină pașapoarte, pe când cei ai localităților rurale primeau legitimații, iar străinilor, ce se aflau în URSS, li se eliberau autorizații speciale (Pasat 2011, 87) s-a decis pașaportizarea locuitorilor noii republici unionale. Și de această dată Kremlinul apelează la CCP din RASSM care, la 3 octombrie 1940, emite o hotărâre conform căreia se eliberează pașapoarte interne locuitorilor ce au atins vârsta de 16 ani din orașe, orașele muncitorești, centre raionale, localități unde erau SMT-uri¹, în localitățile din limitele zonei de frontieră cu acces interzis și ale fâșiei de frontieră, muncitorilor de la construcții, celor din trans-

¹ În pofida faptului că respectivul decret se referea la folosirea temporară a codurilor de legi ale RSSU pe teritoriul RSSM, ținem să remarcăm că acestea au fost valabile timp de mai multe decenii. Noile coduri de legi ale RSSM au fost elaborate și au intrat în vigoare mult mai târziu: codul penal – la 24 martie 1961, codul civil – la 26 decembrie 1964, codul căsătoriei și familiei – la 26 decembrie 1969, codul muncii – la 25 mai 1973, codul de procedură penală – la 24 martie 1961, codul de procedură civilă – la 26 decembrie 1964.

portul feroviar și acvatic, precum și celor din sovhozuri. Țăranilor nu le erau eliberate pașapoarte interne, din care motiv aceștia cu greu își puteau părăsi locul de trai.

Considerați ca nou-intrați în componența statului sovietic, începând cu 1 noiembrie 1940, toți locuitorii regiunii basarabene au fost chemați la sovietele sătești și obligați să-și ridice pașapoartele interne. În acest mod s-a realizat verificarea și trierea întregii populații cu scopul de a întocmi tabelele și fișele tuturor celor rămași în orașe și sate. În scopul eliminării din viața socială și din politică, în pașapoartele multor persoane se indica categoria de indezirabilitate. Unora li se fixa domiciliu forțat, unde puteau fi supravegheați mai ușor. Spre exemplu, fostului șef al secției de gardieni publici de la secția de poliție din Soroca Ion Tătaru i s-a fixat domiciliu forțat în comuna Bădiceni, județul Soroca (Moraru 1999, 52). Mai mult, acest sistem urmărea și împiedicarea țăranilor ruinați de a se deplasa la orașe, ceea ce însemna că de acum încolo țăranul era legat de satul lui ca un șerb – regimul sovietic de ocupație pregătea colectivizarea forțată a agriculturii.

În momentul primirii pașapoartelor interne, populația era constrânsă să facă declarații pompoase la adresa regimului comunist. La începutul lunii noiembrie 1940 în mass-media unională și republicană sunt publicate un șir de articole în care mai mulți muncitori din diferite orașe aduc omagii noii conduceri sovietice, mulțumindu-i pentru că au primit pașapoarte. De pe paginile ziarului „Izvestia” de la Moscova aflăm că la 1 noiembrie și-au ridicat pașapoartele stahanoviștii de la fabrica de tutun Strul Bakșanin, Avrum Zighelbaim și Bereu Trusov (Известия 1940). Conform ziarului „Moldova soțialistă” tânărul Nicolai Jarkov în momentul ridicării pașaportului ar fi spus: „Eu îs cetățean cu drepturi depline a Marei Uniuni Sovietișe. Toate puterile mele le-oi da pentru ghi-nele partiei mele, care ne-a dat o viață nouă, norocoasă” (Moldova soțialistă 1940) – un exemplu clasic de teroare prin manipulare.

Spre finele lunii mai 1941 a fost finisată eliberarea pașapoartelor interne. Posesorii acestora aveau dreptul de a se deplasa doar pe teritoriul Basarabiei și doar după ce primeau o aprobare specială de la miliția locală (Troncotă, Spânu 2004, 188-189). În cazul țăranilor, apoi aceștia se puteau deplasa dintr-o localitate în alta a Basarabiei numai

în baza unei aprobări speciale a miliției locale în care se indica numărul de zile cât va lipsi din sat.

La 15 august 1940, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a adoptat decretul cu privire la naționalizarea pământurilor. Conform acestuia, din acel moment intră în posesia statului sovietic toate pământurile și subsolul Basarabiei, pădurile și apele trec în proprietatea statului, adică devin proprietate publică (Anexa 1).

În aceeași zi a fost votată hotărârea 1 470 „Cu privire la impunerea la impozite a gospodăriilor ță-rânești ale Basarabiei și nordului Bucovinei”, prin care se extindea legea sovietică despre impozitul agricol asupra teritoriilor românești ocupate cu începere de la 1 septembrie 1940 (Țăranu 2010, 42-46). Mai mult, printr-o hotărâre a Sovietului Suprem al URSS s-a decis naționalizarea băncilor, întreprinderilor industriale și comerciale, transportul feroviar și maritim, deopotrivă și a căilor de comunicații aflate pe teritoriile românești de la Est de Prut (Anexa 2). În acest mod statul sovietic și-a legitimat stăpânirea ce a pus-o pe toate bunurile din teritoriile ocupate. De asemenea, la 15 noiembrie 1940 a fost extinsă legislația muncii sovietice care, după cum am menționat mai sus, nu se deosebea de la o republică la alta.

La 14 decembrie 1940, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a decis printr-un decret folosirea temporară a codurilor penal, civil, de procedură penală, civilă, codul muncii și codul familiei ale RSS Ucrainene pe teritoriul RSSM². În decret se menționa că în noile teritorii sovietice sentințele și deciziile judecătorești care au fost pronunțate de judecători până la 28 iunie 1940, dar nepuse în aplicare – nu se execută, iar dosarele se examinează deja de organele judiciare ale RSSM în conformitate cu codurile de legi ale RSS Ucrainene (Anexa 3). De facto, codurile elaborate la Moscova au fost impuse tuturor republicilor unionale care erau în componența URSS până în 1940. Spre exemplu, Codul penal al RSFSR, adoptat în 1926, în anul 1928 devine funcțional în RSS

² În pofida faptului că respectivul decret se referea la folosirea temporară a codurilor de legi ale RSSU pe teritoriul RSSM, ținem să remarcăm că acestea au fost valabile timp de mai multe decenii. Noile coduri de legi ale RSSM au fost elaborate și au intrat în vigoare mult mai târziu: codul penal – la 24 martie 1961, codul civil – la 26 decembrie 1964, codul căsătoriei și familiei – la 26 decembrie 1969, codul muncii – la 25 mai 1973, codul de procedură penală – la 24 martie 1961, codul de procedură civilă – la 26 decembrie 1964.

Ucraineană, iar în 1940 se extinde și asupra RSSM (Уголовный 1941).

În ceea ce privește judecarea basarabenilor învinuți de neloialitate față de puterea sovietică, arestați și transferați în lagărele de muncă forțată din URSS: Vâtegorsk, Veatsk, Cerepoveț, regiunea Kazan (RASS Tătară), Karaganda (Kazahstan), Siberia, RASS Komi, apoi aceștia erau judecați în baza Codului penal al RSFSR – toți fiind învinuți de încălcarea art. 58 – acțiuni contrarevoluționare (Anexa 4). De asemenea, în baza legislației penale a RSFSR au fost învinuite și persoanele care au fost deportate în vara anului 1941.

Problema cetățeniei locuitorilor din teritoriile românești de la Est de Prut a fost subiectul decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 8 martie 1941. Conform acestui decret, toate persoanele care au fost supuși ai Imperiului Rus către 7 noiembrie 1917 și care trăiau pe teritoriul Basarabiei la 28 iunie 1940, inclusiv copiii lor, erau restabilite în cetățenia sovietică de la 28 iunie 1940. În această formulare de „restabilire” se conținea o mare greșeală, deoarece la 7 noiembrie 1917 a avut loc lovitură de stat în Rusia, ulterior teritoriu care la acel moment nu avea nici o tangență cu teritoriul basarabeian.

În privința populației nordului Bucovinei care nu făcuse parte niciodată din Imperiul Rus, decretul menționa că locuitorii nordului Bucovinei dobândiseră cetățenia sovietică de la 28 iunie 1940.

Decretul Sovietului Suprem al URSS mai stabilea că din 8 martie 1941 locuitorii permanenți ai Basarabiei, dar care nu se aflau la 28 iunie 1940 pe teritoriul Basarabiei, erau obligați ca până la 1 mai 1941 să se înscrie la consulatele sau ambasaderele sovietice ca cetățeni sovietici. Aceasta nu se răsfrângea asupra persoanelor care dobândiseră o cetățenie străină până la 28 iunie 1940, cetățenia sovietică nu se lua în considerație.

Persoanelor care se întorceau din România în RSSM în ordinea stabilită de comun acord dintre autoritățile sovietice și autoritățile române li se acorda cetățenia sovietică din momentul întoarcerii (Anexa 5)

Capitala Chișinău este transformată în oraș cu regim special. Din cauza atitudinii ostile a majorității populației față de noile autorități ocupante, capitala Chișinău a fost transformată în oraș cu regim special. În conformitate cu hotă-

rârea CCP din URSS nr. 1 667 din 10 septembrie 1940 Chișinăul a trecut în categoria orașelor cu regim special de gradul II, în care nu aveau dreptul să locuiască persoanele condamnate penal (în conformitate cu prevederile Codului Penal al RSS Ucrainene, aflat în vigoare până în anul 1961) în baza articolelor: 58 – crime contrarevoluționare, 59-3 – banditism, 74 – acte de huliganism din partea indivizilor cu două condamnări, 107 – speculă, 193-24 – spionaj (Уголовный 1941). Foștilor condamnați penal nu li se permitea nici măcar să viziteze capitala. Respectarea acestor împuterniciri era prerogativa nemijlocită a NKVD-ului (Tomozei 2001, 10, 28). În acest mod, traiul în capitală era îngăduit pentru băștinașii care se pronunțau împotriva puterii oficiale și pentru persoanele care nu erau loiale sistemului. Mai mult, celor condamnați în baza legislației sovietice li se confiscau imobilele în care se stabileau cu traiul familiile reprezentanților administrației sovietice veniți la Chișinău.

Constituția RSSM – Constituție adaptată a celei sovietice. La 11 noiembrie 1940 Sovietului Suprem al URSS a indicat Sovietului Suprem al RASSM să înainteze spre votare membrilor Sovietului Suprem de la Chișinău proiectul Constituției RSSM. La indicația Kremlinului, ultimii au creat o comisie formată din 27 de membri, care în timpul primei sesiuni a Sovietului Suprem de la Chișinău, convocată în perioada 8-12 februarie 1941, a prezentat textul Constituției. Astfel, la 10 februarie 1941, conform scenariului sovietic, la Chișinău, cu o unanimitate de voturi, a fost votată și a intrat în vigoare Constituția RSSM (Pământ sovietic 1941).

Constituția includea unsprezece capitole și 125 de articole. După structura și numirea capitolelor Constituția nu se deosebea de Constituțiile celorlalte republici sovietice:

- Capitolul I. Orânduirea socială
- Capitolul II. Orânduirea de stat
- Capitolul III. Organele supreme ale puterii de stat
- Capitolul IV. Organele administrației de stat
- Capitolul V. Organele locale
- Capitolul VI. Bugetul
- Capitolul VII. Judecătoria și procuratura
- Capitolul VIII. Drepturile și obligațiile cetățenilor

- Capitolul IX. Sistemul electoral
- Capitolul X. Stema, steagul, capitala
- Capitolul XI. Modificarea constituției

În capitolul I, RSSM era declarată stat al muncitorilor și țăranilor. Baza politică o constituie sovietele de deputați ai oamenilor muncii, apărute în urma răsturnării puterii moșierilor și capitaliștilor și instaurării puterii proletariatului.

Art. 4 al Constituției indica că baza economică a RSSM o alcătuiește sistemul socialist de gospodărire și proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, care s-au afirmat în urma lichidării sistemului capitalist al gospodăririi, lichidării proprietății private asupra mijloacelor de producție, în urma naționalizării întreprinderilor, băncilor, transportului, mijloacelor de comunicații, în scopul nimicirii definitive a exploatarei omului de către om și a construcției socialismului.

Analizând esența acestui articol lesne observăm că naționalizarea fusese legiferată de către organele unionale, care nu contribuiseră cu nimic la crearea bunurilor naționalizate.

Art. 6 denotă că printre obiectele proprietății de stat erau desemnate fabricile și uzinele mari, casele mari, deoarece cele mici puteau rămâne în mâini private – o particularitate a Constituției din 1941.

Art. 8 stabilește folosirea veșnică și gratuită a pământului de către gospodăriile țărănești. Aceasta era o particularitate a Constituției RSSM. În Constituțiile altor republici sovietice folosința veșnică și gratuită a pământului era recunoscută doar colhozurilor.

Conform art. 10 printre obiectele ce se puteau afla în proprietatea personală era și inventarul agricol.

În cap. II RSSM se declara stat cu drepturi suverane. Conform Constituției, RSSM avea dreptul de a ieși din URSS, această normă fiind doar declarativă, deoarece nu se prevedea nici un mecanism juridic pentru un astfel de proces.

Teritoriul RSSM nu putea fi schimbat fără consimțământul cetățenilor se menționează în Constituția RSSM. Un articol formal, dat fiind faptul că deja teritoriul fusese ciopârțit fără consimțământul băștinașilor.

În calitate de organe supreme ale puterii de stat, Constituția menționa Sovietul Suprem și Pre-

zidiul Sovietului Suprem, ambele aveau putere legislativă și parțial executivă. Sovietul Suprem era prezentat ca organul suprem legislativ care în perioada dintre sesiuni transmite funcțiile sale de organ suprem al puterii de stat Prezidiului, organ ales de Sovietul Suprem de deputați. Prezidiul Sovietului Suprem era responsabil în fața Sovietului Suprem și putea modifica actele legislative, dar cu prezentarea ulterioară la Sesiunea Sovietului Suprem pentru aprobare.

Cap. IV Consiliul Comisarilor Poporului (în textul inițial era numit Sovietul Comisarilor Norodnici) – Guvernul RSSM era prezentat ca un organ suprem executiv al puterii de stat, format de Sovietul Suprem al RSSM. CCP era alcătuit din președinte, locțiitorii lui, comisarii poporului ai RSSM și doi reprezentanți ai comisariatelor unionale. Comisariatele poporului erau de două feluri: republicane și unionale. Primele activau sub conducerea comisariatelor poporului analoage din URSS, cele republicane – teoretic aveau o oarecare autonomie. Comisariatele republicane erau: al învățământului, al industriei locale, al gospodăririi comunale, al asigurărilor sociale, al transportului auto. Celelalte comisariate erau unional-republicane: comisia planificării de stat, controlul de stat, pentru industria alimentară, pentru industria lemnului, pentru agricultură, pentru finanțe, pentru comerț, pentru afacerile interne, pentru justiție, pentru ocrotirea sănătății (art. 45-46); de facto, toate activau doar în corespundere cu directivele unionale.

Ca organe locale, conform Constituției, sovietele locale erau alese în baza dreptului electoral universal, egal, direct, în cadrul unui scrutin secret.

Deoarece în zona basarabeană se păstrau județele ca unități teritorial-administrative, sovietele locale erau județene, raionale, orașenești, de orașel și sătești și se alegeau pe termen de doi ani. În calitate de organe executive sovietele alegeau comitete executive.

Capitolul VII era consacrat drepturilor și obligațiilor cetățenilor. Se declarau: dreptul la muncă, odihnă, asigurare materială la bătrânețe și la învățătură.

Art. 104 declara dreptul la asociere în organizații obștești și enumerarea acestor organizații, apoi adăuga că cei mai activi și conștienți se pot uni în Partidul Comunist al bolșevicilor din URSS. Astfel, art. 104 limita dreptul de asociere al oameni-

lor și permitea doar existența unui singur partid – Partidul Comunist. Era declarată inviolabilitatea persoanei și locuinței, se fixa obligația de a ocroti proprietatea socialistă, obligațiunea militară.

În art. 109, alineatul 2 se menționa că persoanele care atentează la proprietatea socialistă sunt dușmani ai poporului.

Capitolul IX se referea la sistemul electoral, la dreptul de vot universal, egal, direct, prin scruti-nul secret al cetățenilor de la vârsta de 18 ani.

Capitolul X viza stema, drapelul, capitala Chișinău.

Conform respectivei Constituții modificarea acesteia putea fi făcută doar de Sovietul Suprem al RSSM cu două treimi din voturi.

Constituția RSSM permitea temporar existența proprietății private mici.

În rest, Constituția RSSM reieșea din aceleași principii egale pentru toate Constituțiile sovietice, renunțând la principiul universal recunoscute în țările democratice ca: pluralismul politic, separarea puterilor, supremația legii și a statului de drept.

Funcționarea sistemului judecătoresc sovietic impus în regiune. Prin hotărârea din 2 decembrie 1940, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS a investit Judecătoria Principală a fostei RASSM³ cu dreptul de a funcționa ca Judecătoria Supremă a noii republici unionale, până la constituirea Judecătoriei Supreme a RSSM. Modul de organizare și competențele Judecătoriei Supreme erau reglementate de Legea URSS „Cu privire la organizarea judecătorească a URSS, a republicilor unionale și a celor autonome” din 16 august 1938.

Conform decretului Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM din 26 decembrie 1940, în regiunea transnistreană a RSSM continuau să activeze judecătoriile populare (raionale și orășenești), în zona basarabeană, în județe funcționau judecăto-

riile de district, iar în fostele plase, uneori devenite raioane – judecătoriile de sector. La începutul anului 1941 în zona basarabeană funcționau șase judecătoria de district – câte una în fiecare județ și 68 judecătoria de sector. În zona transnistreană continuau să funcționeze judecătoriile populare (Федоров 1972, 84).

Instanța cea mai înaltă – Judecătoria Supremă a RSSM, a fost creată în luna august 1940 și avea atribuțiile instanței de fond pe cauzele civile și penale de importanță majoră și ale instanței de casație și revizuire pe cauzele examinate de judecătoriile de district și de cele populare. Judecătoria Supremă avea și funcția de control judiciar asupra tuturor instanțelor judiciare de pe teritoriul RSSM (Organizarea judecătorească 2011). Ulterior, în corespundere cu art. 26 al Legii „Cu privire la organizarea judecătorească a URSS, a republicilor unionale și a celor autonome” din 16 august 1938, la 24 mai 1941, CCP din RSSM a legiferat existența a 86 judecătoria populare pe teritoriul RSSM, deși acestea activau din primele zile ale ocupației. Astfel, la Chișinău funcționau șapte judecătoria populare, la Tiraspol – patru, la Bălți – trei, la Tighina – două, la Orhei – două (Федоров 1972, 85). În cadrul acestora erau înscenate procese de judecată și pedepsiți toți cei care erau bănuți de neloialitate față de puterea sovietică. Pe parcursul perioadei iunie 1940 până în iulie 1941 în RSSM a funcționat următorul sistem judiciar: Judecătoria Supremă a RSSM, judecătoriile de district și judecătoriile de sectoare.

Prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM de la 12 noiembrie 1940 în RSSM s-a efectuat raionarea republicii, în urma căreia în raioanele din Basarabia se păstra sistemul judiciar format din trei verigi: Judecătoria Supremă, de district și de sector, pe când în raioanele de pe malul stâng al Nistrului era păstrat sistemul judiciar din două verigi: Judecătoria Supremă și judecătoriile raionale.

Judecătoriile de district din RSSM se deosebeau de judecătoriile de district ce funcționau în RSS Ucraineană între anii 1922-1925, având o activitate limitată comparativ cu cele din RSS Ucraineană. În funcția lor intra doar examinarea dosarelor în ordine de recurs și a celor de instanță de gradul întâi.

Judecătoria Supremă din RSSM avea următoarele atribuții:

³ În pofida faptului că respectivul decret se referea la folosirea temporară a codurilor de legi ale RSSU pe teritoriul RSSM, ținem să remarcăm că acestea au fost valabile timp de mai multe decenii. Noile coduri de legi ale RSSM au fost elaborate și au intrat în vigoare mult mai târziu: codul penal – la 24 martie 1961, codul civil – la 26 decembrie 1964, codul căsătoriei și familiei – la 26 decembrie 1969, codul muncii – la 25 mai 1973, codul de procedură penală – la 24 martie 1961, codul de procedură civilă – la 26 decembrie 1964.

- Controlul asupra tuturor instanțelor judiciare de pe teritoriul RSSM;
- Judecarea în ordine de recurs-revizie a hotărârilor date de judecătorii de ocrug și examinarea dosarelor în ordine de recurs, parvenite de la judecătorii populare din raioanele din stânga Nistrului;
- Judecarea în prima instanță a cauzelor penale și civile de importanță majoră, care nu intrau în competența judecătorilor populare din stânga Nistrului.

Formal, sistemul judiciar al RSSM din anii 1940-1941 se deosebea de sistemul judiciar al altor republici unionale, deoarece se considera că exercită și funcțiile organelor de represalii în procesul înfăptuirii mai rapide a industrializării și colectivizării. În celelalte republici aceste acțiuni erau deja finisate (Frunza 1999, 84).

În 1940 NKVD-ul sovietic a instituit funcții ale anchetatorilor și anchetatorilor superiori în organele miliției, care s-au regrupat în secții de anchetare penală în frunte cu un responsabil. După felul efectuării procedurii penale, acest institut amintea de organele de anchetă penală din cadrul instanțelor judecătorești, întrucât ele nu se deosebeau, având și îndeplinind aceeași funcție. Astfel, statul sovietic a transformat miliția într-un organ judiciar represiv.

În sistemul Comisariatului Poporului al Afacerilor Interne au fost create organe speciale cu funcții judiciare, cărora le-a fost încredințată efectuarea justiției pentru cele mai grave crime de stat. Efectuarea funcțiilor judiciare de către aceste organe avea loc fără respectarea condițiilor prevăzute de dezbaterile judiciare, fără respectarea normelor legislației de procedură penală (Frunza 1999, 106).

Crimele considerate a fi „deosebit de grave” erau încredințate pentru a fi judecate „troicii” care se forma pe lângă tribunalele militare locale – NKVD-ul local. În componența lor intra procurorul local, șeful Direcției Politice Locale și executivul local.

La 25 aprilie 1941 Moscova introduce instituția împuterniciților CC al PC (b.) din URSS și ai CCP ai URSS pentru RSSM. La 7 mai 1941 este numit primul împuternicit al Moscovei pentru RSSM – S. Goglidze, care ulterior, în 1953, va fi împușcat în baza „Dosarului Beria” (Frunza 1999, 120).

În Constituția RSSM era prevăzut că justiția în RSSM se înfăptuiește de Judecătoria Supremă a RSSM, de judecătorii populare și de instanțele specializate, create prin hotărârea Sovietului Suprem al URSS. Ceva mai târziu, la 12 februarie 1941, Sovietul Suprem de la Chișinău a votat „Legea despre alegerea judecătorilor RSSM”. Pe baza acesteia președinte al Judecătoriei Supreme a fost numit Efim Verlan, vicepreședinte – Serghei Prațevici. În calitate de membri ai Judecătoriei au fost numiți: Martian Oprea, Efim Voloșin, Mihail Lippa, Evdochia Aseeva, Pavel Usov, Varvara Fomina, Vladimir Vengherțev (Anexa 6).

În calitate de instanță specializată, a fost constituit Arbitrajul de Stat al RSSM, ca organ judiciar unic și suprem pentru rezolvarea litigiilor de natură economică dintre întreprinderi, instituții și organizații. Arbitrajul funcționa sub conducerea Sovietului Suprem de la Chișinău (Pământ sovietic 1941a).

Constituția sovietică, în art. 117, menționa că judecătorii sunt independenți și supuși doar legii (Конституции 1937, 17-19). Însă, de facto, toți judecătorii sovietici, la toate nivelurile, fără excepție, erau numiți, fiind alese doar persoane docile, gata oricând să realizeze comenzile politice venite de la superiori. Unicul partid existent – Partidul Comunist – dispunea de monopolul de a propune candidaturile în vederea numirii acestora. Activitatea judecătorilor și modul în care judecătorii își exercitau funcțiile erau supravegheate strict de partid, de Procuratură și de Curtea Supremă, acestea din urmă fiind supravegheate de Prezidiul Sovietului Suprem. La sfârșitul fiecărei perioade de cinci ani, Curtea Supremă urma să facă un raport de activitate în fața acestui Prezidiu care avea competența de a da directive generale instanței judecătorești supreme, de a-i prescrie indicații concrete referitoare la unele sectoare de activitate, de a modifica directivele pe care aceasta le dădea instanțelor inferioare. În acest fel, Prezidiul prin lege avea competența de intervenție și de control a activității Curții Supreme, fapt care influența direct activitatea acesteia.

Crearea organelor Procuraturii de tip sovietic. Chiar din primele zile ale ocupației sovietice s-a purces și la crearea organelor procuraturii la Chișinău, evident, conform modelului sovietic. În noua republică unională funcționau trei criterii de subordonare: de plasă (din noiembrie 1940 – raională), județeană și republicană.

Activitatea Procuraturii se realiza în conformitate cu *Legea sovietică despre procuratură*, adoptată în 1922. Conform acestei Legi, în cadrul procuraturii funcționau mai multe secții: secția de reeducare (responsabilă de respectarea legislației în locurile de detenție), secția de urmărire penală și civilă, secția de supraveghere a urmăririi, secția responsabilă de munca cu minorii. De asemenea, în obligațiile Procuraturii era și supravegherea corectitudinii desfășurării proceselor judiciare și supravegherea generală (Tomozei 2001). Ultima îi permitea să acționeze după bunul plac al funcționarilor și să justifice orice directivă venită de la Kremlin. Astfel preocuparea de bază a acestei instituții, de facto, consta în lupta deschisă cu elementele băștinașe care se pronunțau împotriva puterii sovietice.

Analizând activitatea Procuraturii și a organelor de menținere a ordinii, cercetătorul Tudor Tomozei confirmă că sistemul organelor afacerilor interne era un subsistem al organelor publice sovietice unionale care, prin verigile sale republicane și locale, realiza politica de menținere și consolidare a regimului totalitar existent. Organele afacerilor interne republicane reprezentau simple instrumente ale conducerii centrale de la Moscova. Mai mult decât atât, Moscova, neavând încredere în conducerea de la Chișinău, din aprilie 1941 a creat la Chișinău instituția împuterniciților CC al PC (b) din URSS pentru RSSM (Tomozei 2001, 180).

În aceeași ordine de idei cercetătorul continuă, că organele afacerilor interne se caracterizau prin folosirea evidentă și abuzivă a violenței în activitate, prin centralizarea excesivă a componentelor

structurii organizatorice și scoaterea lor de sub controlul autorităților civile (Tomozei 2001, 181).

Unicul procuror care a activat în timpul primei ocupații sovietice a fost numitul Moscovei Serghei Bondarciuk, persoană verificată de sistem, care cunoștea specificul instituției – anterior deținu-se funcția de viceprocuror în RASSM (Шевченко 2011). Din motive deocamdată necunoscute, respectivul nu s-a retras cu administrația sovietică și pentru crimele comise pe teritoriul RSSM ocupat a fost judecat.

Considerații finale. Pe parcursul primei ocupații sovietice, ca de altfel și ulterior, autoritățile comuniste de la Moscova au condus teritoriile românești ocupate – RSSM – pe baza legislației sovietice funcționabilă în toate republicile unionale. Pentru îndeplinirea cu succes a politicii de repressare a maselor largi comisarul poporului pentru Justiție al URSS a creat în Basarabia un sistem dublu al organelor de justiție, față de cele de pe malul stâng. Astfel, au fost constituite judecătorii de district și judecătorii de sector, fapt ce a contribuit la formarea câtorva sectoare de judecătorie în unele raioane basarabene.

În scopul ajustării noilor posesiuni teritoriale legislației sovietice, pe teritoriul RSSM a fost pusă în circulație legislația URSS prin intermediul codurilor de legi ale RSS Ucrainene.

Mai mult, pentru regimul comunist legislația sovietică constituia doar o justificare a terorii comuniste și era încălcată ori de câte ori autoritățile de la Kremlin considerau necesar să-și justifice politica criminală. Drept exemplu este și crearea RSSM, încălcându-se chiar și legislația sovietică.

Anexe

Anexa 1

Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS cu privire la restabilirea pe teritoriul Basarabiei a legislației sovietice referitoare la naționalizarea pământului*

15 august 1940

În legătură cu eliberarea Basarabiei și reunirea ei cu URSS, CCP din URSS decide:

1. A recunoaște funcționarea începând cu 28 iunie 1940 pe întreg teritoriul Basarabiei a legislației sovietice referitoare la naționalizarea pământului conform decretului „Despre pământ”, aprobat la cel de al doilea congres al Sovietelor din 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, conform căruia tot pământul și subsolul Basarabiei, pădurile și apele trec în proprietatea statului, adică devin proprietate publică.
2. A împuternici CCP din RSS Ucraineană și CCP din RSSM să organizeze transferarea pământurilor țăranilor muncitori pentru folosință.

* Государственно-правовые 1963, 145-146.

Hotărârea Prezidiului Sovietului Suprem al URSS cu privire la naționalizarea băncilor, întreprinderilor industriale și comerciale, transportului feroviar și maritim și a căilor de comunicații din Basarabia*

Moscova, 15 august 1940

În legătură cu eliberarea Basarabiei și unirea ei cu URSS și restabilirea legislației sovietice cu privire la anularea proprietății private asupra factorilor și mijloacelor de producție, Prezidiul Sovietului Suprem al URSS decide:

1. A stabili, că din data de 28 iunie 1940 sunt naționalizate:
 - Toate băncile ce se află pe teritoriul Basarabiei, alte instituții creditare, casele de economii, precum și transportul feroviar și maritim și căile de comunicații;
 - Întreprinderile industriale din Basarabia ce au ca angajați mai mult de 20 de muncitori...
2. A împuternici Consiliul Comisarilor Poporului din RSS Ucraineană și Consiliul Comisarilor Poporului din RSSM să realizeze un recensământ al întreprinderilor industriale ce urmează a fi naționalizate în corespundere cu p. 1.
3. A împuternici Consiliul Comisarilor Poporului să prezinte spre aprobare Prezidiului Sovietului Suprem al URSS lista întreprinderilor, ce urmează a fi trecute în subordine unională:
 - Toate întreprinderile poligrafice;
 - Stațiile electrice, tramvaie și autobuze;
 - Toate întreprinderile industriei de alcool;
 - Întreprinderile comerciale al căror venit anual depășește 600 000 mii de lei, precum și subsolurile întreprinderilor vinicole;
 - Spitalele, farmaciile mari, depozitele cu medicamente, sanatoriile;
 - Instituțiile primare, medii și superioare de învățământ;
 - Cinematografele, teatrele, stadioanele, muzeele și galeriile de arte;
 - Hotelurile și casele mari, casele ale căror proprietari au părăsit Basarabia.
4. A împuternici CCP din RSS Ucraineană și CCP din RSSM să realizeze recensământul întreprinderilor, caselor și instituțiilor, ce urmează a fi supuse naționalizării în corespundere cu art. 4 al prezentei hotărâri.

* Государственно-правовые 1963, 144-145.

Decretul Prezidiumului Sovietului Suprem al URSS cu privire la aplicarea provizorie a codurilor de legi ale RSS Ucrainene pe teritoriul RSSM*

1. A satisface rugămintea Guvernului RSSM ca provizoriu, până la elaborarea codurilor de legi unionale, a permite aplicarea pe teritoriul acestei republici a următoarelor coduri de legi ale RSS Ucraineană: penal, procesual penal, civil, procesual-civil, codul muncii și codul familiei, căsătoriei și actelor stării civile.
2. A stabili, ca pe teritoriul Basarabiei, inclusă în componența RSSM:
 - Condamnările și deciziile penale și civile emise de judecători până la reunirea Basarabiei cu URSS și care nu au fost executate nu vor mai fi executate; aceste dosare urmează a fi revăzute de organele judecătorești ale RSSM în corespundere cu legislația RSS Ucrainene provizoriu valabilă pe teritoriul RSSM;
 - Atragerea la pedeapsa penală pentru crime săvârșite până la reunirea Basarabiei cu URSS, precum și finisarea proceselor ce sunt pe rol se va face conform codurilor RSS Ucrainene;

- Litigiile de proprietate cu persoanele civile sau alt gen de litigii, indiferent de perioada când au apărut, vor fi revăzute de organele judiciare ale RSSM în conformitate cu codurile de legi ale RSS Ucrainene sau cu alte legi și decizii ale guvernului URSS și RSSM.

Președintele Prezidiului Sovietului Suprem al URSS M. Kalinin

Secretarul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS A. Gorkin

Moscova, Kremlin, 14 decembrie 1940

* Государственно-правовые 1963, 152; Уголовный 1941, 3-4.

Anexa 4

Codul Penal al RSFSR, art. 58*

...

Art. 58. Crime de stat

58-1. Contrarevoluționare sunt considerate toate acțiunile îndreptate împotriva răsturnării, subminării și slăbirii puterii sovietelor muncitorești-țărănești și a aleșilor lor pe baza Constituției URSS și constituțiilor republicilor unionale, guvernelor muncitorești-țărănești ale URSS și republicilor unionale și autonome sau la subminarea sau slăbirea securității externe a URSS și a principalelor cuceriri politice, naționale și economice.

Pentru întărirea solidarității internaționale a tuturor muncitorilor aceste acțiuni se consideră contrarevoluționare și atunci când se referă la alt stat al muncitorilor, chiar dacă nu face parte din componența URSS.

58-2 Revolta militară sau invazia în scopuri contrarevoluționare pe teritoriul sovietic a bandelor înarmate, cucerirea puterii centrale sau locale în aceleași scopuri sau cu forța de a îndepărta de la URSS, de la o republică unională, o parte a teritoriului sau a rezilia acordurile semnate de URSS cu alte state se pedepsește cu pedeapsa supremă – împușcare sau se declară dușman al muncitorilor cu confiscarea averii și privarea de cetățenie sovietică și se exilează peste hotarele URSS pentru totdeauna, se admite ca în cazuri excepționale pedeapsa să se micșoreze; se micșorează la un termen de nu mai puțin de trei ani cu confiscarea întregii averi sau a unei părți a acesteia.

58-10. Propaganda sau agitația, prin care se făcea apel la răsturnarea, subminarea sau slăbirea Puterii Sovietice sau comiterea altor crime contrarevoluționare, precum și răspândirea, sau editarea, sau păstrarea literaturii de același conținut se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de cel puțin șase luni.

Aceleași acțiuni, dacă au un caracter de masă sau sunt folosite unele prejudecăți naționale sau religioase, ori în situații de război sau în localitățile în care este anunțată situație excepțională se pedepsesc conform art. 58-2 al prezentului Cod.

58-11. Apartenența la orice organizație, care se ocupă cu organizarea sau comiterea infracțiunilor vizate în acest articol, precum și participarea la organizarea unei grupări care ar organiza sau comite una din crimele vizate în respectivul articol atrage după sine măsuri de protecție socială în corespundere cu articolul corespunzător.

58-12. Neinformarea despre pregătirea și executarea crimelor contrarevoluționare se pedepsește cu privarea de libertate pe un termen nu mai mic de șase luni.

58-13. Acțiunile active sau lupta activă împotriva puterii sovietice și mișcării revoluționare din perioada țaristă sau în timpul funcționării guvernelor provizorii în perioada războiului civil necesită luarea unor măsuri de protecție socială, incluse în art. 58-2 al prezentului Cod.

* Уголовный 2001.

Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS cu privire la restabilirea cetățeniei Basarabiei și obținerii cetățeniei sovietice de către cetățenii Bucovinei de Nord*

1. Toate persoanele, care la 7 noiembrie 1917 erau supuși ai fostului Imperiu Rus și care locuiau pe teritoriul Basarabiei la 28 iunie 1940 (deopotrivă cu copiii lor), indiferent de faptul dacă la 28 iunie 1940 aveau sau nu cetățenie română, devin cetățeni sovietici începând cu 28 iunie.
2. Persoanele care au avut domiciliul stabilit în Basarabia, dar care la 28 iunie 1940 nu se aflau pe teritoriul Basarabiei, dar în afara teritoriului URSS, sunt obligați ca până la 1 mai 1941 să se înregistreze la ambasadere și consulaterle URSS în calitate de cetățeni sovietici. Aceștia fie că se prezintă personal, fie trimit o cerere prin curier la care anexează pașaportul sau un document ce îi confirmă că a locuit în Basarabia.
3. Pentru persoanele vizate în p. 1 și 2 ale prezentului decret care au obținut până la 28 iunie 1940 o altă cetățenie, precum și persoanele private de cetățenia sovietică prin decretul CEC și CCP a RSFSR din 15 decembrie 1921, prezentul decret nu are nici o valoare.
4. Toate persoanele, care până la 28 iunie 1940, au locuit pe teritoriul Nordului Bucovinei, cu excepția străinilor și a persoanelor ce s-au evacuat după 28 iunie 1940 în România, precum și persoanele care au fost private de cetățenia sovietică prin decretul CEC și CCP din 15 decembrie 1921 sunt recunoscute a fi cetățeni sovietici începând cu 28 iunie 1940.
5. Persoanele care au revenit din România atât în Basarabia, cât și în Nordul Bucovinei după 28 iunie 1940, conform acordului comun al autorităților sovietice și române, din momentul întoarcerii obțin cetățenie sovietică.

Moscova, 8 martie, 1941

* Государственно-правовые 1963, 174.

Legea Sovietului Suprem a RSS Moldovenești⁴ despre alejerea Judecării Supreme a Respublișii Sovietișe Soțialiste Moldovenești*

Sovietu Suprem a Respublișii Sovietișe Soțialiste Moldovenești hotărăște:

De ales Judecata Supremă a Respublișii Sovietișe Soțialiste Moldovenești în alcătuița următoare:

Președintele Judecării Supreme a Respublișii Sovietișe Soțialiste Moldovenești – VERLAN Efim Macarovici.

Înlocuitoru Președintelui Judecării Supreme a Respublișii Sovietișe Soțialiste Moldovenești – PRAȚEVICI Serghei Mihailovici.

Membrii Judecării Supreme a Respublișii Sovietișe Soțialiste Moldovenești:

1. Oprea Martian Romanovici
2. Voloșin Efim Avtonomovici
3. Lippa Mihail Bențianovici
4. Aseeva Evdochia Andreevna
5. Usov Pavel Feodorovici

⁴ În timpul primei ocupații sovietice toate actele legislative de la Chișinău erau scrise în două limbi: română și rusă. Textul scris în varianta rusă era întocmit într-o limbă literară, pe când varianta română era scrisă într-un grai transnistrean, greu citibil pentru basarabeni, astfel încât aceștia preferau să citească varianta rusă. Textul e transcris conform originalului.

6. Fomina Varvara Cuzminicina
7. Vengherțev Vladimir Ivanovici

Președintele Prezidiului Sovietului Suprem a RSSM F. Brovko
Secretaru Prezidiului Sovietului Suprem a RSSM E. Kisili

* Pământ sovietic 1941a.

Bibliografie

- Courtois 2011:** St. Courtois, Comunism și totalitarism. Traducere de A. Ciucan Țuțuianu (Iași 2011).
- Frunza 1999:** Iu. Frunza, Formarea organelor judiciare și extrajudiciare în RSSM (1924-1952). Teză de doctorat pentru obținerea gradului științific de doctor în drept (Chișinău 1999).
- Moldova soțialistă 1940:** Moldova soțialistă, 3 noiembrie, 1940.
- Moraru 1999:** A. Moraru, Orașul Soroca în perioada iunie 1940 - iulie 1941. In: Cugetul. Revistă de istorie și cultură, nr. 3 (Chișinău 1999), 51-53.
- Moraru 2008:** P. Moraru, Urmașii lui Felix Dzerjinski. Organele securității statului în Republica Sovietică Socialistă Moldovenească. 1940-1991 (București 2008).
- Organizarea judecătorească 2011:** Organizarea judecătorească contemporană. Accesibil online la adresa: http://webcache.googleusercontent.com/search?hl=ru&q=cache:4JtISIF_CWcJ:http://www.csj.md/content.php?menu=1396&lang=5+constitutia+rsm+1941&ct=clnk [20 iulie 2011].
- Pasat 2011:** V. Pasat, Începuturile sovietizării Basarabiei. În: In honorem Anatol Țăranu. Studii de istorie contemporană a românilor (Chișinău 2011), 73-89.
- Pământ sovietic 1941:** Pământ sovietic, 14 februarie 1941.
- Pământ sovietic 1941a:** Pământ sovietic, 19 februarie, 1941.
- Tomozei 2001:** T. Tomozei, Organele abilitate cu aplicarea legii sub controlul autorităților civile: istorie și actualitate. In: Studii criminologice și juridice privind criminalitatea. Anuar științific (Chișinău 2001), 178-186.
- Troncotă, Spănu 2004:** Cr. Troncotă, A. Spănu, Documente SSI privind tratatul sovietic, 22 august 1939 - 23 august 1944 (București 2004).
- Țăranu 2010:** M. Țăranu, Moldova de la Est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941) (Sibiu 2010).
- Государственно-правовые 1963:** Государственно-правовые акты МССР (1924-1940). Составитель доцент А. Сурилов (Кишинев 1963).
- Известия 1940:** Известия, 2 ноября, 1940.
- Конституции 1937:** Конституции Союза ССР и Союзных Республик (Москва 1937).
- Конституция 1939:** Конституция (основной закон) МАССР. Государственное издание Молдавии (Тирасполь 1939).
- Уголовный 1941:** Уголовный кодекс УССР применяемый на территории Молдавской ССР в соответствии с Указом Президиума Верховного Совета СССР от 14 декабря 1940 г. «О временном применении кодексов Украинской ССР на территории Молдавской ССР» (Москва 1941).
- Уголовный 2011:** Уголовный кодекс РСФСР. Accesibil online la adresa: http://users.livejournal.com/_lord_/515972.html [1 iulie 2011].
- Федоров 1972:** Г.К. Федоров, Развитие судебной системы в Молдавии (1918-1941) (Кишинев 1972).
- Шевченко 2011:** Р. Шевченко, История молдавской прокуратуры. Accesibil online la adresa: www.baza.md [1 iunie 2011].

Imposition of Soviet legislation on the Romanian territory to the east of the Prut during the first Soviet occupation

Abstract

In the course of the first, as well as the ulterior Soviet occupation communist authorities from Moscow managed MSSR basing on Soviet legislation, operating in all union republics. For successful implementation of general public repressions, People's Commissariat for Justice of the USSR had created in Bessarabia double system of justice bodies, for those on the left bank. Thus, there were founded circuit and district courts, which contributed to creation of several court districts in certain Bessarabian regions.

In order to adjust new territorial possessions to soviet legislation, on the territory of the MSSR there was put in circulation USSR legislation by means of law codes of the Ukrainian SSR.

Moreover, for communist regime the Soviet legislation was just a justification of communist theory and had been broken every time Kremlin authorities needed to justify criminal policy. The example of this is creation of MSSR, which broke even Soviet legislation.

Навязывание советского законодательства на румынских территориях к востоку от Прута во время первой советской оккупации

Резюме

На протяжении первой, а также последующей советской оккупации коммунистические власти из Москвы руководили МССР на основании советского законодательства, действующего во всех союзных республиках. Для успешного проведения политики репрессирования широких масс Народный комиссариат юстиции СССР создал в Бессарабии двойную систему органов юстиции, по отношению к органам на левом берегу. Таким образом, были созданы окружные суды и суды секторов, что привело к формированию нескольких судебных секторов в некоторых бессарабских районах.

С целью привязки новых территориальных владений к советскому законодательству на территории МССР было введено законодательство СССР посредством свода законов Украинской ССР.

Более того, для коммунистического режима советское законодательство было лишь оправданием коммунистической теории и нарушалось каждый раз, когда кремлевским властям необходимо было оправдать криминальную политику. Примером этого является создание МССР, осуществленное с нарушением даже советского законодательства.

5.03.2012

Dr. Mariana Țăranu, Academia de Transport, Informatică și Comunicații, șos. Muncăști, 121A, MD-2002 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: marianataranu@gmail.com